

ધંતૂરા કરતાં સોનાની માદકતા અનેક ગણી છે

કનક કનકતે સો ગુની, માદકતા અધિકાર્થ;
એક ખાચે બોરાત લે, એક પાચે બોરાઈ.

અર્થ: સોનું ધંતૂરા કરતાં સો ગણું અધિક માદક (નશાકારક) છે. કેમકે ધંતૂરો તો ખાવામાં આવે ત્યારે માદકતા વ્યાપે છે પરંતુ સોનું તો ફક્ત પ્રાપ્ત થતાં જ નશો ચડાવી દે છે ! સોનાનું એક નામ કનક છે તેમ ધંતૂરાનું પણ એક નામ કનક છે.

આપણા જીવનમાં “દરવાજા મોકળા અને ખાળે ડૂચા” જેવું અવારનવાર બનતું હોય છે. અમુક બાબતમાં એવી અને એટલી મક્કમતા અને સાવચેતી રાખીએ છીએ કે છાશને પણ ફૂંકી ફૂંકીને પીએ છીએ અને પછી એવા અસાવધાન થઈ જઈએ છીએ કે હોઠ, જીભ અને ગળું પણ સડસડી જાય એવું ગરમ દૂધ પી લઈએ છીએ !

નશાકારક ખાદ્યો અને પેયોથી તો સો ગાઉ દૂર ભાગતા હોઈએ પરંતુ તે ખાદ્ય-પેયો કરતાં પણ અનેક ગણા નશાકારક પદાર્થો - જેમકે સોનું વગેરે - તેની પાછળ તો, તેને પ્રાપ્ત કરવા માટે તો ગાંડા થઈને દોટ મૂકતા હોઈએ છીએ ! ઓગણત્રીસ દિવસ ખૂબ સંયમ-નિયમથી જીવીએ અને ત્રીસમે દિવસે એવો મરાણતોલ અસંયમ આચરીએ કે પાછળના અને આગળના ઓગણત્રીસ દિવસોનું સાદું વાળી દઈએ તો એ તો દળી દળીને ઢાંકણીમાં ઉધેરવા જેવું થયું કહેવાય. જમા કરતાં ઉધાર વધી જાય તો દારિદ્ર શું ફીટે ?

અનુભવીઓ તો આપણને ખૂબ ચેતાવે છે કે સોનું પહેરો નહીં પણ સોનું ખાવ. સોનું ખાવ એટલે કે તમારો આહાર અને વિહાર સોના જેવો રાખો. તંદુરસ્તી જળવાઈ રહે એવું કાંઈ ખાઈએ-પીએ નહીં, એવી સુખ-સગવડથી રહીએ નહીં અને વીસે વીસ આંગળીઓમાં સોનાની વીંટીઓ પહેરી રાખીએ તેનો કાંઈ અર્થ ખરો? આખા દિવસના તન-મનના અતિ પરિશ્રમ પછી જે ધનની પ્રાપ્તિ થઈ હોય તે ધનનો સદ્ઉપયોગ, દેવદુર્લભ કાંચનવાણી કાયાનું કલ્યાણ થાય અને આરોગ્ય જળવાય તેમાં ન કરીએ અને કાચ જેવા કાંચન પાછળ ખરથી નાખીએ તો તે મણિના બદલે કથિર લીધા બરાબર જ છે ને ?

સમાજમાં ક્યારેક એવી વ્યક્તિઓ પણ જેવા મળે છે કે જેમની કાયા ઉપર પૂરાં વસ્ત્રો પણ નથી હોતા, ભૂખને કારણે પેટ અને પીઠ એક જેવાં ભાસતાં હોય છે તોય તેના કાન અને નાક સામે નજર કરીએ તો તે બંને સોના-ચાંદીના દાગીનાઓના ભારથી ટૂંટું ટૂંટું થતાં જેવામાં આવે છે ! આ લીટીઓ વાંચતાં જ કોઈ લારી ખેંચતા મારવાડી મજૂરનું ચિત્ર આપણી નજર સમક્ષ ખડું થઈ જાય છે. પરંતુ પ્રમાણિક અને તટસ્થ દષ્ટિએ આપણે આપણને તુલનાત્મક રીતે અવલોકીશું તો આપણે પણ તેમના કરતાં કાંઈ વધુ સારા સાબિત નહીં થઈએ. મધ્યમ વર્ગનાં કુટુંબો જીવનજરૂરતની અતિ અગત્યની વસ્તુઓ માટે ઝૂરતાં હોય છે પણ પોતાનાં ઘરેણાંના ડાબલા ખોલવા તૈયાર નથી થતાં ! બીકના કારણે નથી તો તેઓ ઘરેણું પહેરી શકતા, કે નથી તો ઘરમાં રાખી શકતા. અને ઓછી સમજના કારણે નથી તે ખાઈ શકતા કે વાપરી શકતા.

પોતે મરી જાય ત્યાં સુધી તે બધું જ્યાં મૂક્યું હોય ત્યાં જ પડ્યું રહે છે ! અને જેમની પાસે વધુ પ્રમાણમાં સોનું છે તેના માટે તે સોનું નશાનું કામ કરે છે. સોનારૂપી નશો પ્રાપ્ત થતાં જ ચક્રચૂર થઈ જવાય છે. સોનું પ્રાપ્ત થતાં જ પોતે બીજાઓ કરતાં વિશેષ છે તેવું સૂક્ષ્મ અભિમાન શરૂ થઈ જાય છે અને તેને જોનારાઓમાં ગુપ્ત ઈર્ષ્યાના પ્રારંભ થઈ જાય છે.

સોના સિવાયની બધી જ ધાતુઓને કાટ લાગે છે અને તે સામાન્ય ઉષ્ણતાએ પીગળે છે પણ સોનું તે બંનેથી પર છે તે વાતની સતત યાદ આપણા શરીર ઉપરનો સોનાનો દાગીનો આપણને આપ્યા કરે છે. જ્યાં પૂર્ણ પુરુષાર્થની જરૂરત હોય ત્યાં પ્રમાદ કરીને પડ્યા રહીએ તે જીવનમાં કાટ લાગ્યા બરાબર છે અને ચકલાં-કબૂતરાંની જેમ વિકારોને આધિન થઈ જઈએ તે જીવનને પિગળાવી નાખવા સમાન છે. જીવનમાં પ્રમાદનો કાટ ન લાગે અને જીવનને આસાનીથી વિકારો પિગળાવે નહીં તેની સ્મૃતિનું સાતત્ય રાખે છે આંગળી ઉપર પહેરેલી સોનાની વીંટીઓ. વીંટી જેમ આંગળીને ફરતી ફરી વળી છે તેમ સોનાના જેવા શુદ્ધ આચારવિચારો આપણા વ્યક્તિત્વને, જીવનને કવચની જેમ વીંટળાઈ વળે અને તમામ પ્રકારનાં અકલ્યાણોથી આપણું રક્ષણ કરે. જો સોના બાબતની આવી સાચી સૂક્ષ્મ સમજણને પ્રાપ્ત ન કરી શકીએ તો સોનું એ સોનાની બેડી સિવાય બીજું કંઈ જ નથી; બીજા ગ્રહો તો જ્યારે નડવા હશે ત્યારે નડશે પણ ક્ષુદ્ર સમજણરૂપી ગ્રહો પહેલાં પછાડી મારશે. સુવાર્ણમયી સમજણ વિના શૂન-શૂન્ય થઈ જવાના. એક વખત સોના જેવો સ્વભાવ કેળવઈ જાય પછી “સોના જેવા આચારવિચાર રાખો” એવી યાદ આપવા માટે શરીર પર કોઈ સોનાના દાગીનાને ધારણ કરવાની જરૂરત રહેતી નથી.

“સોનું જો ખાવ તો સોના જેવા થાવ.” સોનું તો એક ધાતુ છે. ધાતુઓમાં ભલે તે ઉમદા ધાતુ હોય પણ તોય કંઈ તેને ખોરાક તરીકે ખાઈ ના શકાય. રસ, રક્ત, માંસ વગેરે શરીરનાં સાત તત્ત્વોને પણ સાત-ધાતુ કહેવામાં આવે છે. તેમાં સાતમી ધાતુ છે વીર્ય. લોહું, તાંબું, રૂપું વગેરે ધાતુઓમાં જેમ સોનું ઉત્તમ ધાતુ છે તેમ શરીરની સાત ધાતુઓમાં વીર્ય એ સર્વોત્તમ ધાતુ ગણાય છે, એ જ ચૈતન્ય-સોનું છે. વીર્યરૂપી સોનાનો સંગ્રહ જેની પાસે વધુ તે જ સાચો શ્રીમંત. બુદ્ધિશાળીઓએ તો સુવાર્ણમૂળનો મોહ છોડીને સુવાર્ણવીર્યનો જીથો વધારવો ઘટે. અને સુવાર્ણવીર્યનો જીથો વધારવા માટે શરીરમાં પવિત્ર પ્રાણનો જીથો વધારવો પડે. પવિત્ર પ્રાણનો જીથો સૂર્યનારાયણમાંથી તેના અનંતરંગી અનંત કિરાણો દ્વારા પૃથ્વી પર વરસી રહ્યો છે. તેને આપણે શ્વાસ દ્વારા સતત શરીરમાં લઈને જીવી રહ્યા છીએ.

જે ફળફળાદિ સૂર્ય દ્વારા પરિપક્વ થાય છે તે સૂર્યપ્રાણથી ભરચક ભરેલાં હોય છે. તે ફળોને શુદ્ધ અને સ્વાભાવિક રૂપમાં ખાવાથી પ્રાણનો ઘણો જીથો પ્રાપ્ત થાય છે. ફળના ટુકડા કરવાથી કે રસ કાઢવાથી તેમાંનો ઘણો પ્રાણ સમષ્ટિના પ્રાણ સાથે ભળી જાય છે, છતાંય તુલનાત્મક રીતે જોતાં રસ, છીણ અને ટુકડાઓમાંથી પણ સારા પ્રમાણમાં પ્રાણ પ્રાપ્ત કરી શકાય છે. જો કે હાલમાં ફળ, શાક, અનાજ વગેરેને ખૂબ વધુ પ્રાપ્ત કરવા માટે તેના પર વિષમય ખાતરોનો તથા નુકસાનકારક વિધિઓનો પ્રયોગ થઈ રહ્યો છે તે ખૂબ ચિંતા ઉપજાવે તેવું છે.

પરમ કૃપાળુ પરમાત્મા એવી સમજ આપે કે જેથી સોના જેવું ખાઈને, સોના જેવું પહેરીને, સોના જેવો સ્વભાવ કેળવીને એવું આરોગ્ય પ્રાપ્ત કરી લઈએ કે કાયા સદાય કાંચનવાર્ણી રહે. સુખ-શાંતિ પ્રાપ્ત કરવા માટે જ્યાં સુધી આવી સમજ કેળવીને તેનો અમલ ન કરી શકીએ ત્યાં સુધી બધું જ ભાગતર, ગણતર વિનાના લોટમાં લીટા બરાબર છે.